

40. Синицина Е. Игры и упражнения со словами. Серия: “Дошкольное образование”. – М., 2000.
41. Смирнова Е.О. Особенности общения с дошкольниками. – М., 2000.
42. Соколова И. Нужно ли обучать дошкольника риторике? // Дошкольное воспитание. – 1996, – № 12.
43. Сопер П. Основы искусства речи. – М., 1995.
44. Чепіга І.П. Ораторське мистецтво на Україні в XVI – XVII ст. //Українська мова і література в школі. – 1989. – № 10.
45. Чиненый А.И. Художественный образ в устном выступлении. – М., 1980.
46. Чуковский К.И. От 2 до 5. – М., 1970.
47. Шенберг В.А. Савкова З.В. Риторика. – С-Пб., 1997.
48. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды. – М., 1989.
49. Этрастов Н.П. Сочетание требований логики и психологии в лекции. – М., 1980.

Зріз знань студентів із дитячої риторики у ході проведення залікового контролю показав, що якість знань студентів за тестом “А” (теоретичне завдання) становить 63,8%. Аналізуючи виконання студентами практичних завдань за тестом “Б”, отримали результат якості знань – 83, 3%. Спостерігаючи за висловлюваннями студентів на педагогічній практиці, на практичних, семінарських заняттях, спостерігається підвищення їхнього рівня фахової мовно-мовленнєвої компетентності, що свідчить про розширення та поглиблення їхніх знань із риторики. Намічені перспективи розширення завдань у ході подальшого вивчення дисципліни “Дитяча риторика” – це необхідність проведення занять з риторики у дитячому садку та планування роботи з риторики під час педагогічної практики.

Висновки. Отже, здійснюючи підготовку фахівців дошкільної освіти велике значення слід приділяти вивченню риторики студентами вищих навчальних закладів, яка сприяє їхній мовно-мовленнєвій компетентності та трансформуватиметься у подальшу педагогічну практику роботи з дітьми дошкільного віку. Отримані позитивні результати апробації навчального курсу зумовлюють постановку питання про збільшення кількості годин, які забезпечать практичні вправлення студентів у ДНЗ з навчання риториці дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зубко В.М. Рейтингова система оцінювання знань студентів. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2005. – 24 с.
2. Абрамович С.Д. Чікарьова М.Ю. Риторика: – Львів: Світ, 2001. – 240 с.
3. Баландина Л.А. Риторика для малышей. – Ростов н/Д: изд-во “Феникс”, 2003. – 280 с.

УДК 371.01

В.В. Денисенко

ОБГРУНТУВАННЯ СТИЛІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах становлення особистості майбутнього вчителя початкової школи проблема дослідження й обґрунтування стилів педагогічної діяльності наповнюється новим змістом і потребує вирішення. Успішність та ефективність практичної діяльності студентів значною мірою залежить від рівня сформованості їх професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій, що є основою професійних компетенцій і духовним джерелом особистості майбутнього педагога.

In the modern terms of becoming future teacher's initial school personality the problem of research and ground the styles of pedagogical activities is filled with new maintenance and needs decision. Progress and efficiency of students' practical activity with a great extent depends on the

level of their formed professionally pedagogical valued orientations which are basis of professional jurisdictions and spiritual source of future teacher's personality.

Постановка проблеми. Під час навчання в університеті майбутній учитель початкової школи повинен звернутись до своєї особистої системи цінностей, побачити наскільки вона змінилась, яким чином відповідає обраній спеціальності. Постійне звертання студента до переосмислення власної особистості та розуміння особистості дитини у процесі практичної підготовки, призводить до виявлення особистих ціннісних орієнтацій, які визначають його професійне становлення.

Аналіз досліджень і публікацій. У педагогічній науці проблема якісної практичної підготовки майбутнього вчителя з урахуванням вимог та потреб часу завжди турбувала педагогів, розглядалась та аналізувалась ними за різними аспектами професійної діяльності (С.Вершловський, В.Гриньова, І.Зязюн, Л.Крамущенко, І.Кривонос, Л.Мітіна, Н.Ничкало, В.Повзун, В.Сластьонін, Л.Хомич та ін.).

Метою статті є обґрунтування стилів педагогічної діяльності і визначення найбільш доцільного для майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. У ході нашої дослідницької діяльності була проведена робота з визначення стилів педагогічної діяльності майбутніх учителів для подальшого самоаналізу та корегування моделі професійної поведінки після проходження студентами педагогічної (виробничої) практики.

Педагогічний стиль представляє собою сукупність ознак, характерних рис, властивостей, які традиційно складаються в досвіді учителів. Педагогічний стиль є своєрідним “почерком”, певною манерою педагогічних дій і притаманний кожному вчителю [1: 320].

На основі вивчення професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкової школи та наукової літератури [2-5] нами виділено п'ять стилів педагогічної діяльності:

1. Розвивальний, спрямований на розвиток особистості дитини.
2. Предметно-спрямований, де головною цінністю вважаються предмети, які викладає вчитель початкових класів.
3. Діяльнісно-спрямований стиль, у якому перевага надається процесу роботи без урахування доцільності його для дитини.
4. Особистісний, спрямований на власне “Я” стиль, де головною цінністю є особистість самого педагога.
5. Змішаний стиль, де педагогічні цінності не мають чіткої диференціації.

Кожен стиль характеризується відповідним сполученням ціннісних параметрів у самосвідомості вчителя початкової школи.

Для обґрунтування стилів були застосовані методи опитування з використанням розроблених нами анкет, завдань. Іншими методами, які дозволяють визначити стиль педагогічної діяльності є співбесіди, інтерв'ю, самоаналіз педагогічного досвіду тощо.

У дослідженні стилів професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій також приймали участь студенти IV та V курсів денного та заочного відділень факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету після проходження виробничої (педагогічної) практики у загальноосвітніх навчальних закладах міста та області.

Проаналізуємо отримані результати.

1. Розвивальний стиль. Даний стиль, пов'язаний з орієнтацією педагога на цінності особистості дитини. Він передбачає опору на досвід дитини, на співпрацю, на розвиток у молодшого школяра почуття власної гідності. Вчитель початкових класів, який дотримується такої ціннісної орієнтації, особистісно залучений до навчального процесу. Педагог є більш вільним у сфері змісту освіти та методики навчання. Учитель сприймає учнів як суб'єктів діяльності, пізнання, спілкування.

Він визнає за кожною дитиною такі права, як бути самою собою, розвивати власні думки, переживання, мати власні судження, тобто її відношення будуються на основах взаємодії. Не предметна орієнтація визначає характер та способи організації педагогічного процесу, а в великій мірі система людських цінностей, яка дозволяє реалізацію цілей сучасного особистісно-орієнтованого педагогічного процесу.

Критеріями для виділення даного стилю професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій є, наприклад, такі судження:

- почуття волі та впевненості у молодших школярів під час навчально-виховного процесу;
- цікавість учнів до предметів, які вивчаються у початкових класах;
- творче мислення учнів під час навчально-виховного процесу.

Якщо вчитель початкової школи у своїй діяльності дотримується саме такої логіки ціннісних орієнтацій, це відповідає вимогам сучасного педагогічного процесу. Наявність даного стилю професійно ціннісних орієнтацій є показником професіоналізму вчителя.

До вище зазначеного стилю є близьким змішаний стиль з домінуванням цінностей дитини, визначений у 39,09% опитаних студентів експериментальних груп. Так, у 8,1% студентів поряд з цінностями особистості дитини присутній параметр: вільне володіння предметами викладання у початковій школі. Отже, логіка вибору професійних цінностей виходить із позиції вільного володіння предметами викладання у початкових класах, яка є важливим інструментом досягнення інтересу молодших школярів до предметів та створення ситуації творчого самовиявлення учня в навчальному процесі. Інший варіант передбачає домінування цінностей особистості дитини, але з логічного ланцюга випадає одна з умов гуманістичного особистісно-орієнтованого педагогічного процесу – почуття волі та впевненості у молодших школярів під час навчального-виховного процесу.

Поряд із цінностями предметів викладання у даному змішаному стилі велика кількість параметрів й інших стилів. Наприклад, змішаний стиль де присутні цінності професійного “Я” майбутнього педагога. Це говорить про традиційну тенденцію вчителів початкових класів до усвідомлення ведучої власної ролі у педагогічному процесі, до прагнення впливати, визначати позиції, домінувати. Кількість анкет з таким співвідношенням складає 27,27% експериментальних груп.

Ще один приклад змішаного стилю професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій – поєднання параметрів діяльнісного стилю ціннісних орієнтацій. Таке співвідношення зустрічається серед студентів експериментальних груп значно рідше – 3,6%.

Викладена вище характеристика змішаного стилю з домінуванням цінностей особистості дитини дозволяє зробити висновок про особистісно-спрямований потенціал студентів експериментальних груп, намаганні проектувати гуманістичну позицію у педагогічному процесі.

Серед студентів контрольних груп ситуація дещо інша: лише у 3,57% опитаних виявлений особистісно-розвиваючий стиль професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій.

Змішаний стиль з перевагою цінностей особистості дитини зустрічається у 19,38% студентів, з них 11,2% мають наявність параметрів предметного стилю, а кількість анкет студентів, у яких поряд з цінностями дитини присутні параметри стилю професійного “Я” – 8,16% від загальної кількості опитаних студентів контрольних груп.

2. Предметно-спрямований стиль. Він відображає спрямованість учителя початкової школи на предмети викладання. Даний стиль характеризується домінуванням у професійній самосвідомості цінностей науки. Головною своєю місією вчитель вважає передачу знань учням, а основним завданням дітей – засвоєння цієї суми знань. Дитина для такого вчителя виступає як об’єкт навчально-виховного процесу. Контакти та спілкування з учнями будуються переважно навколо навчального предмету. Вчитель не намагається оволодіти іншими формами спілкування. Співпраця з учнями не є характерною для вчителя з таким стилем ціннісних орієнтацій. Ціннісні орієнтації предметного стилю відображаються, наприклад, у таких судженнях учителя:

- вільне володіння мною предметами викладання в початковій школі;
- знання учнями матеріалу з моїх предметів;
- моє прагнення до того, щоб предмет викладання визначав організацію та методи вивчення.

Констатація даного стилю ціннісних орієнтацій виходить з оцінки результатів ранжування. Ціннісні параметри у педагогів, які схильні до предметного стилю, в ієрархії ціннісних орієнтацій займають перші три позиції. При такому відображенні ціннісних орієнтирів у самосвідомості педагога завищуються цінності предмета як науки та зменшується значущість предмету як одного із засобів цілісного розвитку особистості дитини. Причина криється у слабкому знанні основ педагогічної теорії, у нерозумінні сутності педагогічної діяльності, її гуманістичної суті.

За даними ранжування педагогічних стилів досвідченими вчителя початкових класів (експертами) визначено, що предметно-спрямований стиль домінує у більшій частині сучасних педагогів.

Результати нашого дослідження свідчать про те, що даний стиль ціннісних орієнтацій зустрічається у чистому вигляді лише у 7,27% студентів експериментальних груп. До предметного стилю близький змішаний стиль з домінуванням цінностей предметної сфери. Він характеризується перевагою серед перших трьох рангових міст цінностей предметів викладання в початкових класах. Даний стиль виявлений у 19,09% студентів експериментальної групи.

У практичній роботі, коли основою процесу навчання є предметний зміст і коли критерії результативності зберігаються предметні, цей стиль проявляється сильніше за інші та іноді може навіть стримувати професійні бажання вчителя. Предметний стиль професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій виявлений у 12,2% опитаних студентів контрольних груп.

Значно більшою також є кількість студентів контрольних груп, у яких виявлений змішаний стиль з домінуванням параметрів предметного стилю – 36,2%.

3. Діяльнісно-спрямований стиль. Він пов'язаний із спрямованістю вчителя початкових класів на власне-педагогічну діяльність у її недиференційованому розумінні. Ціннісні переваги педагога виражаються у бажанні навчати, виховувати, розвивати дітей, спілкуватися з ними. Педагогічний процес захоплює учителя, при цьому він може заважати логічному обдумуванню стратегії роботи, отриманню високих результатів. Особистість дитини не є головним критерієм організації та здійснення педагогічного процесу. Такий стиль є характерним для вчителів, які захоплюються різними методичними порадами та прийомами. Це і використання нових методик, технологій навчання. Для вчителя є важливим сам процес їх використання, а не аналіз її педагогічної доцільності з позиції дитини, учня. Даний стиль представлений домінуванням на перших трьох рангових місцях, наприклад, таких ціннісних параметрів, як:

- процес підготовки уроків, факультативів, виховних заходів;
- процес проведення уроків, факультативів, виховних заходів;
- аналіз уроків, висновків виховних заходів.

У чистому вигляді стиль теж мало зустрічається: 1,8% експериментальної та 4,08% контрольної груп. Змішаний стиль професійних ціннісних орієнтацій з домінуванням цінностей власне педагогічної діяльності є характерним тільки для 2,7% експериментальної та для 5,6% студентів контрольної груп.

4. Особистісний стиль, спрямований на розвиток професійного “Я”. Критерієм виділення такого стилю є присутність на перших трьох рангових місцях таких параметрів, як:

- самоповага до себе як до вчителя;
- мої здібності впливати на дітей у процесі навчання та виховання;
- можливості саморозвитку у роботі з дітьми.

Педагог з даним стилем професійних ціннісних орієнтацій перед усім цінує та поважає себе як учителя, носія знань, зразка для наслідування. Такий учитель здебільшого володіє хорошими артистичними якостями, розвинутою експресією, мімікою,

демонстративністю. Більш за все він покладається на власний педагогічний досвіді тому недостатньо критично відноситься до себе. Поради колег та консультації методистів залишає позаду себе.

Жорстка орієнтація на себе приглушує ініціативу та творчість дітей. Учитель дуже рідко надає дітям можливість проявити себе. Повага до власної особистості та значущість себе як професіонала, безперечно важлива, але якщо вона не поєднана з повагою до іншого учасника педагогічного процесу – дитини, ціна її невелика. Краще любити педагогічну діяльність у собі, ніж себе у педагогічній діяльності. У чистому вигляді даний стиль виявлений лише у 3,6 % експериментальних та у 1,5% контрольних груп.

Змішаний стиль, де домінують цінності професійного “Я”, характерний для 7,27% експериментальних груп та для 4,08% студентів контрольних груп.

Також слід відмітити змішаний стиль педагогічної діяльності, де поряд із цінностями професійного “Я”, присутні цінності інших стилів у рівному співвідношенні 4,5% студентів експериментальної та 6,1% контрольної груп.

У самосвідомості більшості студентів професійно-педагогічні цінності представлені не у вигляді чітко визначених стилів, а у вигляді змішаних стилів з різним поєднанням ціннісних параметрів. У відсотковому відношенні для 38,17% студентів експериментальних та для 22,38% контрольних груп характерні “чисті” стилі професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій, а для 58,3% експериментальної та для 76,6% контрольної груп – змішані.

Висновки. Найбільш продуктивним стилем професійної діяльності є розвивальний, спрямований на цілісний розвиток особистості учня. Значна кількість респондентів із змішаним стилем свідчить про недостатній рівень сформованості професійно-ціннісних орієнтацій, що потребує відповідної корекції в ході подальшого навчання студентів.

Аналіз результатів показує потребу майбутнього вчителя початкової школи в гуманізації педагогічного процесу, усвідомленні особистісного внеску в розвиток дитини, розуміння найвищого сенсу своєї професії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.-376 с.
2. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал. – М.: Дело, 1994. –216 с.
3. Повзун В.Д. Ценностное самоопределение студентов в педагогическом образовании в условиях университета: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – Оренбург, 1996.-17с.
4. Профессиональная деятельность молодого учителя: Социально-педагогический аспект / Под ред. С.Г.Вершловского. – М.: Педагогика, 1982. – 144с.
5. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. – К.: Магістр, 1998. – 200с.

УДК 373.2.016 (075.8)

І.С. Деснова

ВЗАЄМОДІЯ ВИХОВАТЕЛЯ ГРУПИ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ З БАТЬКАМИ

У статті пропонується аналіз процесу взаємодії вихователя групи раннього віку із батьками в умовах дошкільного навчального закладу.

The article analyses the cooperation of an educator of children of young age with parents in the preschool educational establishments.

Постановка проблеми. Упродовж багатьох років складалось зневажливе ставлення до педагогічної обізнаності батьків. Як результат – у професійних педагогів формувалось переконання в їх педагогічній некомпетентності. Таке сприйняття сім’ї орієнтує вихователя